

Minu raamatukogu

Tartu Ülikooli raamatukogu 220. aastapäeval peetud kõne

Kaire Maimets
muusikaosakonna juhataja

*Olen tänulik võimaluse eest siin täna kõneleda –
tänulik, et hoolimata maailmas toimuvast sõjast on meil võimalus tulla kokku,
tähistada ja rõõmu tunda Tartu Ülikooli raamatukogust, headest kolleegidest, tööst, Elust.
Järgnev on mõtisklus raamatukogu tähendusest mu elus.*

Mu esimene raamatukogu oli kodune – „Looduse kuldraamatu“ sari, „Seiklusjutte maalt ja merelt“, nõukogude lastekirjandus. Siis tulid linnaraamatukogu ja kooliraamatukogu, mille juhataja märkas raamatuhuvilist last ning asus tasapisi raamatuid soovitama. Siiani on mees noorsooromaanid „Saladuse võti“ (Geoffrey Trease, 1964) ja „Puust palvehelmed“ (Natalia Rolleczek, 1964), mida sai mitmeid kordi laenutatud ja loetud. Käisin Tartu 10. Keskkoolis ja kooliraamatukogu asus meil vana maja kõrgel neljandal korrusel, ukse kohal silt: „Hea raamat on nagu vestlus targa inimesega“ (Lev Tolstoi). Sinna kõrgele tuli pürgida, ei saanud lihtsalt möödaminnes sisse astuda. Ja ma olin seal sage külaline.

Lugesin palju ja kiiresti. Linnaraamatukogust laenu-tasin tihti kümmekond raamatut korraga, millest üks-kaks jõudsin kindlasti juba bussi oodates ja bussis teel koju läbi lugeda. Aastaid kandsin alati kotis kaasas mõnd raamatut – igaks juhuks! Ehk tuleb kusagil aega parajaks teha.

Esimest käiku Tartu Ülikooli raamatukokku ma ei mäleta. Raamatukogu Toomemäel ei mäleta üldse – olin liiga noor –, aga teadsin seda paika Toomel kui „Eesti kõige suuremat raamatukogu“ Dagmar Normeti lasteraamatust „Une-Mati, Päril-Mati

ja Tups“. Vanas raamatukogus toimub Normetil nimelt ühe peatüki tegevus, kus Mati otsib oma lastearstideks õppivaid vanemaid. Mäletan Siima Škopi illustratsioone: „aina riulid – maast laeni, otsast otsani raamatuid täis“ ja vana heasüdamlik valvuritädi, kes ütleb Matile: „Kallis laps! Koeraga raamatukogusse ei tulda! Siin on vaikuse riik! Siin on raamatute riik!“¹

Siia Struve majja jõudsin küllap koos isaga, igal juhul oluliselt enne, kui mul ülikoolis olid tunnid alanud. Algul tulin nuusutama. Õppisin Heino Elleri nimelises Tartu Muusikakoolis viiulit ja viimastel kursustel liikusin tihti Elleri ja Vanemuise vahet. Kui kuskil sel marsruudil tekkis ajaauk, tulin raamatu-kokku kasvõi natukeseks – kõigepealt sugugi mitte fonoteeki muusikat otsima, vaid teatmeteoste riulite vahele uitama. Alustasin „Encyclopaedia Britannicast“, artiklist „music“ – see oli lummas. Mäletan, et istusin riuli varjus põrandal ja lugesin. See oli mu esimene kokkupuude teaduskeelse definitsiooniga muusikast – seni olin muusikat vaid teinud, mitte niivõrd temast mõelnud.

Fonoteeki sattusin alles hiljem ja võib-olla hoopis aega parajaks tegema, kui lugemissaalis tellimis-sedeli esitamise järel tuli kaks tundi oodata, et teavik kätte saada. Fonoteek tundus kohe turvalise

1 Normet, Dagmar. (1979). Une-Mati, Päril-Mati ja Tups. Tallinn: Eesti Raamat, lk 30–31.

Kaire Maimets esinemas TÜ raamatukogu 220. aastapäeval.

kohana, ka sellepärast, et oli ruumilt väiksem-kompaktsem kui hiigelsuured lugemissaalid. Praeguses muusikasaalis näen sarnaseid noori, kes ilmselgelt õppimiseks eraldatumat kohta otsivad. Fonoteegis paelus mind CD-de kuulamisvõimalus ja seda väga konkreetsel põhjusel – kodus kuulasin muusikat tollal põhiliselt kassetidelt, aga CD-del oli muusikalistest suurvormidest ja lavamuusikateostest oluliselt lihtsam lemmikkohti üles leida, kui kassette edasi-tagasi kerides; ja lihtsam neid lemmikkohti korrata, korrata, korrata.

Elleri-kooli viimasel kevadsemestril sagesid mu käigud ülikooli raamatukokku. Ma ei näinud enam oma tulevikku viuldajana, vaid olin hakanud muusikateaduse peale mõtlema – muusikast mõtlema. Niisiis: pärast teatmeteoseid tuli teaduskirjandus – ja avanes uus maailm. Tookord, 1990-ndate keskel Elleri-kooli lõpetajana olid mul muusika, kirjanduse, elu kohta küsimused, mida ma ei osanud hästi sõnastada. Tahtsin teada, mida muusika – või laiemalt: ilu kogemine minuga isiklikult teeb? Ja miks? Eeldasin, kirjasõna-usku nagu

ma olin, et kusagil raamatutes on vastused ühel või teisel kujul olemas, tuleb need raamatud vaid üles leida. Kuna ma ei tihanud raamatukogutöötajaid oma ebamääraste ning isiklike küsimustega tülitada, siis „surfasin“: psühholoogia, filosoofia, film-teater-muusika ... Teisisõnu võib öelda, et teadusraamatute juurde tõmbas mind janu vaimuse, püsiväärtuste, kõrgemate „asjade“ järele. Mõnda teist oleks tol eluperioodil tõmmanud kirikusse, mind – ülikooli raamatukokku. Raamatukogu oli minu kirik.

Vaim(sus)

Raamatukogul oli ja on Vaim. Kirjanik Germaine Greer on öelnud nii kaunilt: „Raamatukogud on tugevuse, õnnistuse ja vaimuteravuse varamud; korra, meelerahu ja pidevuse meeldetuletused, vaimujõu järved, mis pole ei soojad ega külmad, eredad ega hämarad. Nende pakutav nauding on püsiv, kõrgpunktita, usaldusväärne, sügav ja kauakestev. Igas raamatukogus üle kogu maailma olen ma kodus, eneseteadvusetu, tüüne ja süüvinud.“²

Aastapäevapidustused raamatukogu ees.

Eriti oma elu hapratel hetkedel olen raamatukogus tajunud Vaimu kutset. Siin majas selgelt – et minust saab parem inimene, kui neist udest läbi astun. Sellega kaasneb ka eneseväärkuse ja uhkuse tunne – et kuulun valitud seltskonda, vaimumaailma. Aukartusega segatud rõõm ja lugupidamine saadab mind tänaseni – igal hommikul, tööle tulles.

Esimese ülikooliaasta õppisin USA-s Georgia osariigis Augustas. Seal kehtis reegel, et kõik õpikud, noodid ja isegi näiteks muusikaajaloo-kursuse kuulamismaterjal CD-del tuli tudengil isiklikult endale osta. Raamatukokku ei olnudki nagu põhjust minna. Vabad nädalavahetused veetsin hoopis Barnes & Noble'i raamatupoes, kus võisin riilult raamatuid ja ajakirju võtta ning neid koha-peal pehmes tugitoolis lugeda, ilma et turvamees

varem või hiljem selja taga seisaks (mida tollal Eestis juhtus tihti). Lugesin valimatult. Põhimõtteliselt lugesingi end Tartu Ülikooli semiootika-osakonda, otse teisele kursusele, ehkki Eestisse naastes oskasin nimetada vaid Umberto Eco ja Juri Lotmani nime – ju siis piisavalt veenvalt.

Ühendriikidest tagasi Tartus asusin uurima semiootika pakutavaid võimalusi muusikast mõtlemisel. Mäletan, kuidas ootas pikisilmi, millal raamatukogu pärast suvepuhkust ometi taas ukсед avab. Töötasin läbi kõik ajakirja Semiotica muusikaartiklid ja liikusin nende bibliograafiatest edasi – appi tuli raamatukogudevaheline laenus (RVL). Kirjandust muusikasemiootika kohta oligi raamatukogus ju vaid näpuotsaga. Aga RVL oli ka meeleline nauding – tulid „päris“ raamatud (mitte digikoopiad), lõhnasid välismaa ja teiste raamatu-

2 „Libraries are reservoirs of strength, grace and wit, reminders of order, calm and continuity, lakes of mental energy, neither warm nor cold, light nor dark. The pleasure they give is steady, unorgastic, reliable, deep and long-lasting. In any library in the world, I am at home, unselfconscious, still and absorbed.“ Tsiteeritud väljaandest: Greer, Germaine. (1989). Daddy, we hardly knew you. [London]: Penguin Books, 70.

Teisisõnu võib öelda, et siia teadusraamatute juurde tõmbas mind janu vaimsure, püsiväärtuste, kõrgemate „asjade“ järele. Mõnda teist oleks tõmmanud kirikusse, mind – ülikooli raamatukokku. Raamatukogu oli minu kirik.

kogude järele. Algul kirjutasin neist käsitsi löike välja, lehekülgede kaupa konspekteerisin raamatuid – läbikirjutamine aitas lugeda, loetu läbi töötada. Siis tuli võimalus teha koopiaid, õigemini odavnes teenus tudengi jaoks. Täna seni loen uut teadusraamatut kätte võttes kõigepealt läbi sisukorra, indeksi ja bibliograafia.

Ülikooli lõpetamise järel viis õppimine ja töö mind Tartust eemale ja armastus tõi tagasi. Vahepeal möödunud aastate järel oli raamatukogust saanud mulle mitte niivõrd enam avastamise ja info otsimise, kuivõrd teadustöö tegemise koht. Siin kirjutasin lõpuni oma doktoriväitekirja ja nii mõnegi artikli. Ikka nelja tunni kaupa päevas – rohkem polnud võimalust, olin siis juba ema ja Elu nõudis oma. Ühe artikli sünd 2010. aastal oli eriti kaunis. Tol päeval oli mul kirjatöök aega hommikul kella kümnest kaheni, oli kiire, sest artikli tähtaeg kukkus; saingi oma artikli valmis, ja kuue tunni pärast tõin ilmale ka tütre.

Rahu ja vaikus

Emakeelepäeval otsisime kõige ilusamat sõna, mis oleks seotud raamatukoguga. Tol mainitud ajal juhtisid minu edetabelit kindlalt „rahu“ ja „vaikus“ ning „võimalus keskenduda“. Kahe väikese lapse kõrvalt polnud Aega raisata – kirjutasin oma töid-artikleid esimeses lugemissaalis, et mitte tuttavaid kohata, kellega peaks juttu rääkima. Nautisin anonüümsust. Ja turvatunnet. Tunnet, et olen üks, samas kuuludes kogukonda, kus kõik ümberringi õppisid, uurisid, kirjutasid. Minu kogukond ja raamatukogu kui kogukonnakeskus – koos üks olemise füüsiline ja vaimne ruum. Seevastu näiteks raamatukogu kui kohtumispaik, st sotsiaalne ruum pole mulle iial pähe tulnud! Allkorruse kohvik ehk küll, aga mitte raamatukogu ise – „püha“ ruum, minusuguste „introvertide kaitseala“.

Siia tööle asumisest saati olen teatava rahutusega jälginud diskussiooni raamatukogude muutunud rollist ja kohustusest muutuda: kohustusest kõnetada uusi sihtrühmi, kaasata kogukondi, kirjutada ja ellu viia kõikvõimalikke projekte, korraldada huvitavaid ja harivaid üritusi, kasvatada digivõimekust ja meediapädevust, edendada täiskasvanuharidust, elukestvat õpet, disainida uusi ja põnevaid teenuseid, et pakkuda lugejatele üha uudseid ja uuenduslikke viise raamatukogu kogemiseks, olla kogukonnakeskus ja vaba aja veetmise koht, harrastusteaduse vedaja ...! Mõtlen, et õnneks on mu jaoks veel üks ilus raamatukoguga seotud sõna: „vabadus“. Raamatukogu kui vabadus otsida, avastada, leida, vabadus muutuda ja muuta ... Ja ikkagi – janu, soovi, tahet seda vabadust maitsta peab inimene esmalt ise endas tundma. Alles siis saab raamatukogu avaneda kogu oma väes.

Palju õnne, armas raamatukogu! Siin on uhke töötada! *Ela, kasva, õitse!*